

mode- de, om even te ter daer bij entie op an het volgende

omgang teweeg allerlei formatie, stigt ook spreker, eigenover en B. elkan der verschil

— met is dergeliker in beter is, dat se om den om den zich teatwerk Mogens (terribel niet voor nvaarden Mits we entie en theid en voor den

hs de geopenbare en op te n hoofd- de Chris- zich het dat de an dese kt. Niet e Stede- den Prof. ar werd men een aan de reeds de n Room- etterdaad is, aldus van het d of deze om straks iteit veroorlooppig bijzonder suiveral- t midden is voor Roomsche dat men Daderwijs beralisme terrein teologische de Room- van deze er geeste- alleen dat ike oplei- del bezit, ente staat nt, dat de n van de ierk moet van het atsunver- veel over- ter bepal- sche Kerk faculteuten sch-philom- am en te ree hoog- benoemd, a de vol- fat vooral slag tegen- t geleverd sche Kerk e, maar se n, waar se ijzonderen gelijkende benoemde e 14 Octo- d dit met de Sociale ter ken- vaarop we

is om de n, die de n van het wkelking l een der preekt het en invloed n, en Dr. t met tel en aange- van dit id. Doch vraagstuk, zelf moge zen, maar en zoover ch gebied, nt, dat de l heeft op deze rede

van het Christendom, als om onwettigbaar te staven de waarheid der bewering, dat de godsdienst is *Act sociale*. De Christenen vormden geen afzonderlijke klasse. TERTULIANUS getuigt het uitdrukkelijk. Zij behoorden tot alle lagen en standen der maatschappij; zij deelden het intensieve Romeinse verkeer- en gemeenschapsleven, zij huldigden de Romeinse gebruiken en spraken de Romeinse taal. Want het Christendom was een godsdienst voor allen, ja het richtte zich zelfs tot elk volk en elke nationaliteit, het was een universalistische godsdienst, het wordt algemeen als de meest universalistische beschouwd. Maar, H. T., het Christendom was meer, het was een *transcendente* godsdienst, van alle overige religies verschillend niet slechts in graad, maar in wezen. En al blijkt dat transcendentale karakter niet uit het onderzoek der materie die ons bezig houdt, men kan toch besluiten, hoeveel groter de inwerking van een transcendentale godsdienst moet geweest zijn op het geheel der sociale verschijnselen. Aan het Christendom is te danken niet slechts een herboorte der religieuze volkskultuur, maar ook een wederzijdse versterking der factoren van zede en recht; en met deze hoogere opvatting van gezin en maatschappij ging gepaard een ethische ontwikkeling der economisch-gevoelende standen en bedrijven en een veredeling van kunst en wetenschap. Heel dit louteringsproces, heel dit ethisch revind zijn uitdrukking in den socialen factor der taal. Niet slechts dat het veredeld Vulgairlatijn werd verheven tot Kerklatijn — deze overgang was slechts mogelijk, doordat ook het profane Latijn een nieuwe levensadem werd ingestort, doordat die taal zich vernieuwde tot het opnemen van nieuwe begrippen, zich verrijkte, zonder haar eigen karakter te verliezen, zich voelde met de frische levenssappen en zich staalde met de jeugdigende kracht van het steeds jeugdige Christendom.

Onlangs werd in een blad, dat niet geheel van antipapisme vrij is, de sonderlinge stelling verdedigd, dat we evenver afstaan van de Roomschen als van de Modernen. Hoe onjuist zulk een beschouwing is, kan wel het best uit een citaat als het bovengenoemde blijken. Want al denken we er niet aan, de kloue, die ons Protestanten van Rome scheidt, te verkleinen, toch blijft, trots alle verschil van inzicht, een diepere eenheid van Christelijke levensovertuiging ons saambinden in den strijd tegen het ongelooft; een eenheid, die tusschen ons en den modernen ten eenenmale ontbreekt. Een belijdenis, zooals hier zoo kloek en onomwonden werd uitgesproken, dat het Christendom vrucht is niet van menschelijke ontwikkeling, maar van Goddelijke openbaring, en dat de Christelijke religie daarom niet in graad alleen, maar in wezen van alle andere religies verschillt, staat lijnrecht tegenover de moderne opvatting, die het absoluut karakter van het Christendom loochent en de Christelijke religie alleen relatief van de andere religies onderscheidt. In deze belijdenis voelen we ons tegenover het modernisme met dezen Roomschen geleerde van harte eens, en we zijn hem dankbaar, dat hij niet schroomde deze belijdenis zoo beslist reeds bij zijn eerste optreden uit te spreken.

DR. H. H. K.

Voor Kootwyls Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door ondergetekende: van den heer W. Hovy te Amsterdam, Voors. Loc. Comité Unie, gevonden in de Unie-collecte f 5.

DR. J. H. HOUTZAGERS, Voorzitter.

Leestafel.

1. DR. G. SMIT MOHAMMEDAANSCHE PROPAGANDA EN CHRISTELIJKE ZENDING IN ONZE OOST. Utrecht, G. J. A. Ruys, 1912.

2. DIT WERK VAN DR. G. SMIT, predikant te MARXUM, is een bewijzing van het bij zendingsoverwinde 300 bekende en geroemde boek van G. SIMON, ISLAM EN CHRISTENTUM IN KAMPF UM DIE ERKLEERUNG DER ANTIMISCHEN HEIDENWELT, BÜCHERBIBLIOTHEK AUS DER MOHAMMEDANERMISSION IN NIEDERLÄNDISCH-INDIEN.

G. SIMON was van 1896—1907 zending op SUMATRA en is tegenwoordig docent aan de Theologische School bij Bielefeld. Volkomen thuis in de gedachtenwereld van heidenen en Mohammedanen, kent hij, zooals Dr. Smit zegt, het heidense Animisme, en is intusschen op de hoogte van de Mohammedaanse propaganda. Hij verstaat de kunst, de kracht en de zwakte van den Islam in onze Oost aan te geven, maar weet ook duidelijk te maken, hoe de levenskracht van het Evangelie den gedachten veld van het Christendom, den Islam, kan overwinnen.

Het boek is verdeeld in drie hoofdstukken. Het I heeft tot titel: De overgang van den heiden tot den Islam. Het II: De sedelike-godsdienstige toestand van den heiden mohammedaan. Het III: De overgang van den mohammedaan tot het Christendom. Bij de bewerking heeft Dr. Smit gebruik kunnen maken van de drukproeven van den tweeden druk van ISLAM EN CHRISTENTUM. Ook is SIMON'S literatuur-opgave door den bewerkster achter zijn boek opgenomen en hier en daar vermeerderd.

Dr. Smit heeft met dezen arbeid aan de zendingstudie ten onzent metterdaad een dienst bewezen. Isonderheid aan onse zendingkringen zij deze bewijzing van ISLAM EN CHRISTENTUM aanbevelen.

2. W. H. GISPEN. DE GELOOFSBELIJDENIS DER NEDERLANDSCHE GEREFORMEERDE KERK. Vijfde druk. Kampen, J. H. Kok.

Lemand heeft mij eens gezegd, dat op onze Geloofsbelijdenis geen toelichting moest gegeven. Waarom dat niet moest, ben ik vergeten. Ik vermoed, dat mijn seggen onze Geloofsbelijdenis zoo klaar en duidelijk vood, dat hij een toelichting in 'n overbodig werk zachte. Misschien was het ook wel omdat zoo'n toelichting het gevaar met zich brengt van aan de objectiviteit te kort te doen.

Dan, hoe het zij, of het nu moet of niet, ik heb deze toelichting van wijlen Dr. W. H. GISPEN met bijzonder veel genoegen doorgelezen. Het is een oude bekende, dit boek. Het dateert al van 1868. Eigenlijk gaat de wording nog verder terug. Het waren BAUM-ARTIKEL, die GISPEN, op aandringen van zijn vriend H. DE COCK, in 1876 bij ZALMAN in boekvorm uitgaf.

Sedert werd het driemaal herdrukt onder toelicht van den schrijver.

Deze vijfde druk, is 'n onveranderde herdruk van den vorigen.

Bij den tweeden druk gaf GISPEN een Voorwoord.

Wij schreven toen 1876.

Naar aanleiding van het in die dagen weer oplevende Gereformeerde Theologie, heeft GISPEN het in dit Voorwoord over „een modern huis met een onderwetschen gevel er voor.“

Wijlen mijn hooggeschatte vriend GISPEN KON geestig zijn.

Ik heb er vaak van genoten. Geestigheid is het sijn van analogie. Van overeenkomst tusschen twee dingen. Van juiste overeenkomst.

En daar was hij sterk in. Maar, hier sloeg hij den bal toch mis en was zijn analogie valsch.

Het wil mij dan ook voorkomen, dat de uitgever beter gedaan had met dat heele Voorwoord bij den tweeden druk, maar weg te laten. Met den herdruk van het boek zelf heeft de heer Kok een nuttig werk gedaan.

Het doel, dat de Schrijver er zich mee had voorgesteld, de Belijdenis „meer en beter te doen verstaan door het volk“, kan er zeker nog altijd door bereikt.

Er zit veel en ernstige studie achter. En, zoo als GISPEN kon preken en spreken, — ik herinner mij nog dat laatste gesprek met 'n eenige maanden vóór zijn sterven, op zijn studeerkamer, — zoo schrijft hij ook hier.

Telkens parelt en fonkelt het. Hij kon zulke rake dingen zeggen en schrijven. Met dit al komt hier en daar het kerkbegrip, dat hij nog had in de dagen toen hij zijn BAZUN artikelen schreef, nu en dan door de kieren klinken. Zoo in 'n noot op p. 37, waar hij, naar het mij voorkomt, niet onderscheidt tusschen de „plaatselijke kerken“ zelf en de Synodale organisatie dier kerken tot Hervormd kerkgenootschap.

Tekenend is ook de titel van zijn boek: De Geloofsbelijdenis der Nederlandsche Gereformeerde Kerk, inste van: der Gereformeerde Kerken in Nederland.

3. ONS TIJDSCHRIFT. Christelijk letterkundig maandblad onder redactie van L. BÜCKMANN, C. GERRETSON, J. LENS, G. SCHRIJVER, DR. J. V. D. VALK. Uitgegeven te 's-Gravenhage door D. A. Daamen MDCCCXXII.

Van deze periodiek, die thans haar 17en jaargang loopt, bracht de Octobermaand het 10e Nr.

Dr. J. H. GUNNING geeft er het IIe en laatste stuk van zijn IN SPANJE, een reisbeschrijving waarin hij zijn persoonlijke indrukken teruggeeft.

En geboren SPANJAARD, en niet de eerste de beste, DR. UNAMANO, de Rector der Hoogeschool van SALAMANCA, noemt dit land: „een valei der traden, wier bewoners in droeve eentonigheid weenen en suchten“ en siet voor zijn vaderland alleen redding in „ontzooching“, „wij zouden veel liever seggen“, laat GUNNING daarop volgen, „door het met 't Evangelie bekend te maken.“

DR. G. verhaalt hier o. m. van de stierengevechten, de evangelisatie, de Spaansche jongelingsverenigingen. Jammer, dat hij, ontstemd door wat hij in SPANJE VAN ROMEN gezien heeft, in een bespiegeling over onze praktische politiek, naar aanleiding van het „aan Rome de hand der gemeenschap bieden“, ROMEN van niets meer of minder beschuldigt, dan dat het „slijdig op den duur een afkeer wekt van hen, die hun vaderland welkij liefhebben, en een haat kweekt en afkeert van alien goddienst.“

Het eerste biedt mij heelenmaal geen gedachte aan en bij het tweede volk ik sterke belang special aan GUNNING'S adres te schrijven: „Amice! heiles nog eens INVENTUS van PIENSON, den voor u en mij zoo onvergelyklike, en daar vooral die roomsche preek over het Consummatum est.“

Maar, men kan een stemmingsmensch veel vergeven. De Redactie van O. T. was echter toch zoo verstantig, in een noot op p. 794 even te verklaren, „dat zij deze ernstige beschuldiging niet gemouveerd acht door hetgeen de schrijver in Spanje zag.“

M. VAN WIJHE EEN, te HOENDERLOO geeft een levenswaardig stuk, in christelijken geest, over Misdaad en Straf in verband met kinderopvoeding. Een stuk dat als inleiding dienst doet gedara op het Congres voor Zedelike Opvoeding.

Volgen VERZEN VAN NELLIE (VAN KOL), de dichteres van: *Mijn Leeraar en Verlosser*. Zij geeft hier drie versen, waarvan *Salle verten* en om zijn voortgaande expressie van „het sterc in de stille verten van het tijdelijk aardisch“, da om stille verten:

„Maar ach, de siel mag, met verlangend beven, Zoo gaarne in 'n wijder verten schouwen. Zoo gaarne van die stille verten iets spreken, die 'n enkel niet door kier van hemeldeuren“, maar *Rots der eeuwen* alleen om zijn slot:

„Maar in het midden der woedende, der einde- loos rollende golven stelde de Heer een rots, een wijkplaats, allen bereikbaar. Al wie zich daaraan vastklemt, is veilig ontruk uit de golven, waarin alles vergaat wat in hooploze worsteling heul zoekt,“

mij van de drie de beste lijken. Toch acht ik, met alle sympathie voor de dichteres van *Mijn Leeraar en Verlosser*, ook dat slot van *Rots der eeuwen* niet boven den denking verheven. Dat *alien bereikbaar* toch is eevondig onwaar en dat *alst* ge-ft geen zin.

Over wat hier aan het slot vooraf gaat zal ik niet veel zeggen. Alleen dit, dat er wel stemming in zit, maar de expressie allesbehalve lucide is, en ook, dat ik die twee regels

„Allen vergaan in de worsteling: dees' met een look; wees' een ander worstelens-moede, willoos berustend, dof als slachtvees,“ met den besten wil niet in verband kan brengen met het door mij zoo even geciteerde „slot“.

bladzijden gewijd zijn aan: „Dr. Kopper's nationale beteekenis“. Een beteekenis, die, volgens den Terugblik-schrijver, daarin ligt, „dat hij als organisator van Groen's werk, ons volkarkarier, onzen volkswil van den verstoppenden invloed, van den dreigende despotie van een neutraal staatsgevolg verlost heeft.“

„Hij heeft in de eerste plaats zijn volgelingen, maar daardoor ook het gehele volk, geleerd den moed te hebben zichzelf weer te zijn.“ G.

Uit de Berg.

In de *Friessche Kerkode* schrijft Da. de Geus over „gemengde huwelijken“ het volgende:

Onvermoed wenschen wij te blijven getuigen tegen „gemengde huwelijken“. Jaar in jaar uit moeten wij het zien, hoe de kinderen der gemeente zich verbinden met de kinderen der wereld, om een geslacht te kweken, dat, op zijn best genomen, voor den dienst des Heeren geen eerbied heeft.

In oude tijden was de sluiting van een huwelijk de zaak der ouders, van de familie en den stam; van de ouders ging het aankomen uit en het richtte zich tot de ouders. Dete toestand, zoo zegt Prof. Bavinck in zijn schoone boek *„Het Christelijk Huisgezin“*, deze toestand bracht het gevaar mede, dat de ouders met de genegenheid-bunnen zonen en dochters hoogenacht geen rekening hielden, en reeds in hunne jeugd over hun hart en hunne hand beschikten. Ware de toestand nog zoo of tenminste nog in dien geest, wij zouden den ouders toeroepen: niet toe, dat gij we kinderen niet ongelukkig maakt door se uit te huwelijken aan menschen, met wie zij niet kunnen trouwen sin den Heere. Maar thans, zoo gant Prof. Bavinck voort, stans zijn de zonen en dochters menigmaal zoo zelfstandig en „wijs“ geworden, dat zij om de wenschen en raadgevingen hunner ouders of vrienden zich hoogenacht niet meer bekommeren en er niet zelden lijnrecht tegen ingaan. Daarom roepen wij het onze jeugdigen menschen telkens toe: Trekt geen jak aan met een ongelovige „Alleenlijk in den Heere“, zoo omschrijft de Heilige Apostel de huwelijks-conditie, die geldt in de gemeente des Heeren. Een jongeling of jongedochter, behoorende tot het verbond der genade, mag zich niet in het huwelijk begeven met iemand, die, hoe lief en aangenaam ook, toch niet met den Heere verbonden is door een oprecht geloof. Als voor een van tweeën de Heere God en Zijn Geest van geen allesbeheerschende beteekenis is, dan is het huwelijk door de Schrift als verkeerd getoekend en dreigt een bron van groote ellende te worden.

Onze jonge menschen moeten toezien, en met zulke ongelovigen zelfs geen begin van verkeering maken. „Verkeering is nog geen trouwen“, wordt soms in ijdelheid gezegd. Wat is het dan, zoo willen wij vragen, als het niet is het maken van toebereidselen voor het huwelijk? Als gij weet, dat uwe verkeering niet kan gevolgd worden door het huwelijk, waarvoor houdt gij dan uwe verkeering aan? Weet gij wel, dat uwe verkeering dan zeer zondig wordt, en noodlottig kan worden voor u zelf en voor hem of haar, met wie gij verkeert.

Ja, maar, ik ben self ook niet bekeerd, e wordt ook wel in niet minder groote ijdelheid gezegd. Maar allere, wat wilt gij met den wijlicht zeggen? Bedoelt gij daarmede, dat een onbekeerde man of vrouw u dus niet hinderen zal, omdat gij dan vreden gelijk zijt?

Maar weet gij wel, wat gij daarmede uitdrukt? Gij zegt daarmede, dat gij self op weg naar het verder sijnde, er best nog een meek kunt nemen op dien zijden weg. Wij roepen u toe: wat is u meer waard, te trouwen of bekeerd te worden? Zoekt toch met ernst uwe bekeering, opdat gij leven en eens ook Gode tot ster verwen moogt.

„Maar mijn vriend, of mijne vriendin is niet zoo'n goddeloos mensch, e zegt eenigenis verontwaardigd een derde, en dan worden opgesomd de deugden en goede eigenschappen van den jongeling of de jonge dochter, en soms in tegenstelling daarmede de slechte hoedanigheden van jongens en meisjes, die leden der Gereformeerde Kerk zijn. Gij, die zoo oppervlakkig oordeelt, meent gij werkelijk die verdediging? Geloof gij waarlijk, dat gij met een uitwendig braaf leven en met een sekere hoeveelheid levensniet sin den Heere en waardiglijk den Heere getrouw kunt zijn? Wij keuren met u af de slechte voorbeelden, door u aangehaald, en wenschen u toe, dat gij met innig misagen aan uelf u eigen fouten zult bezen; maar wij seggen u, dat uwe conscientie u aanslagt, als gij met een zeer deugdzaam, maar ongelovigen man, of met een zeer opzappende maar wereldlevende vrouw uwen leven ligant.

Wij willen al de uitvluchten niet ophalen, die gebruikt worden, om een gemengd huwelijk of wat het worden kan, goed te praten. Wij willen allen nog vragen: wat beweegt u toch tot eene verbintenis met iemand, die den Heere niet vrees en Zijn Naam niet belijdt? Is het waar, dat gij alle belangen ten offer brengt aan een oogenblikkelijken hartstocht? Meent gij, dat gij in de kringen, die den Heere vreesen, geen partij voor u vinden kunt? Laat gij u verbinden door een be- teekendend fortuin, door een schitterende positie, door een benijdenswaardige betrekking, in één woord, door de dingen van den hemel? Bedenkt dan wel, dat uwe huwelijks dreigt te worden eene verloochening van uwen Christus.

Jongeling, roept gij om een meisje met geld uwen Jerus verloochenen willen? Jongedochter, zoudt gij om een man, die u een leven in weelde aanbiedt, het leven met uwen Heiland wegtoeten? Waarlijk, zoo staan de zaken. Of gij het weten wilt of niet, en hoeveel uitvluchten gij ook zoekt, zóó staat het.

Het kan wesen, dat er in u hart strijd ontstaat. Te eener zijde komt de stem op: laat los. Te andere zijde de rucht: ik kan niet meer loslaten. Mijn jeudige vriend of vriendin, laat los in den naam des Heeren. De gevolgen van geloofsgeboortsaambied zijn voor rekening van uwen God.

Officiele Berichten.

De Welere. Zeegel, heer Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch, heeft de benoeming als hoogleeraar aan de Theologische School aangenomen.

A. DE GRUB, Syn. Sec. De Lemmer, 29 Oct. 1912.

Kort verslag van de Vergadering der Classis 's-Hertogenbosch, gehouden 16 Oct. 1912.

1. De Bummelkamp opent de vergadering, laat singen Pa. 86:6, leest Pa. 87 en gaat voor in gebed.

2. De credentiebrieven worden nagesien. Alle kerken zijn tegenwoordig, behalve die van Heleneven welke met kennisgeving afwezig is. Van Eindhoven is één ouderling tegenwoordig, daar Dr. Both door ongesteldheid verhindert is. Helmoed is vertegenwoordigd door een primus en een secundus-afgevaardigde. Aan laatstgenoemde een broeder diaken, wordt kenistement verleend.

3. Het moderamen wordt geconstitueerd: Dr. Bummelkamp, praeses; Dr. Bronwer, assessor; Dr. Dekker, scriba.

4. De praeses spreekt namens de Classis zijn blijdschap er over uit, dat door het bedanken voor de beroepen van Garenen en Zuidwolde, de Dienaren des Woords Both en Brouwer

voor de Classis behouden bleven, en spreekt den wensch uit, dat zij nog lang met zegen in deze Classis mogen werkzaam zijn.

5. De notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

6. Ingekomen stukken:

a. Een schrijven van de Classis Almkerk, mededelende, dat zij zich noodzaak gezien heeft, om op grond van Art. 79 en 80 K. O., br. O. te M. de vrijheid om een stichtelijk woord te spreken te ontmeen.

Met droefheid neemt de Vergadering hiervan kennis.

b. Een schrijven van Da. C. L. F. van Schelven namens Deput. ter behartiging van de geestelijke belangen der Nederlanders in Duitschland, om op te waken tot meerdere steun. Aan iedere kerk wordt een circulaire van denzelven inhoud ter hand gesteld.

c. Een schrijven van Da. Pl. v. A., inhoudende een verzoek om nadere regeling van eventuele vacatuurbeurten in deze Classis door Zierw. te vervullen. Aan dit verzoek zal worden voldaan.

7. Bij de rondvraag naar Art. 41 K. O. verkrijgen de kerken van G. en S. advies inzake de toepassing van de tweede trap der kerkelijke censuur.

De kerk van Sprang deelt mede, dat zij deser dagen mocht denken hoe zij 25 jaar geleden terug mocht keeren tot de geboortsaambied aan Jesus, den Koning Zijner kerk. Zeer veel wederwaardigheden troffen haar, doch de Heere hield Zij kerk in stand.

De praeses zegt dank voor deze mededeeling, feliciteert Sprang en bidt haar verder Gods zegen toe.

Ter sprake komt verder de onboudbare toestand van de vergaderplaats te Heleneven. Aan de Kerkvisitatoeren wordt opgedragen om, in overleg met den consulent aldaar, dien toestand nader te onderzoeken en overleg te plegen en om hiervan op de eerstvolgende classisvergadering rapport uit te brengen.

Kindhoven deelt mede dat, wanneer de Hervormden aldaar blijven weigeren om saam te werken voor Chr. onderwijs, pogingen zullen worden aangewend om in eigen boezem een Chr. school te verkrijgen.

In aansluiting hierop deelt Venlo mede, dat ook bij haar dezelfde gedachten leven.

De classis verneemt dit met vreugde. Venlo vraagt, in overleg met enkele broeders en zusters te Gennep woonachtig, of dese, met het oog op den afstand, niet onder Nijmegen mogen ressorteren.

De classis adviseert, dat Venlo sich hierover in correspondentie stelle met Nijmegen en hierover op de volgende vergadering rapport uitbrengt. Eveneens vraagt Venlo inlichtingen over het saamroepen der vergaderingen van de classis, waarom dit steeds door de Kerk van 's-Hertogenbosch geschiedt en niet door alle Kerken. Na gegeven inlichtingen besluit de classis om hierin geen verandering te brengen.

8. Namens Deput. voor hulpbeoefende kerken wordt rapport uitgebracht door br. Schreuders. Hieruit blijkt, dat ontvangen was f 240 72/18 en uitgegeven f 254 50.

9. Benoemingen: de verscheidene Deputaten die aan de beurt van afreding zijn, worden allen geconitueerd.

10. Dr. Hoekstra doet mededeelingen aangaande den Evangelisatie-arbeid. De arbeid breidt sich steeds uit. Vooral Heelen roept om voorsiening in een lokaal en een Dienaar des Woords, waartoe Deput. ernstige pogingen aanwenden. Ook uit Roosendaal kwamen verblijdende berichten. De stand der kas elchit dringend vermeerdering van inkomsten, waar er een tekort aan loopende uitgaven is van f 1300.

11. Vacatuurbeurten worden geregeld. Genden en Venlo zullen zorgen voor Helmoed en 's-Gravenmoer voor Heleneven.

12. Collecten en quota worden geind.

13. Een breede en geanimeerde bespreking wordt gehouden over de wenschelijkheid van uniformiteit in de vragen, te stellen bij het afleggen van openbare belijdenis. D. V. zal Dr. Hoekstra op de Aprilvergadering der Classis over dit onderwerp refereren.

14. De praeses sluit de vergadering, waarna de assessor voortgaat in dankgebed.

Namens de Classis, H. DEKKER, Scriba.

Buitenland.

Duitschland. Uit Hamburg. Den 6den September 11. stief na korte krankheid de burgemeester van Hamburg Dr. Burchard, op 60-jarigen leeftijd. Een van de groote mannen van Hamburg is in hem heergegaan. Hij was een belijder van den Christus, wien door de Theologische faculteit van Berlijn het doctoraat in de Godgeleerdheid *honoris causa* verleend was. Jaren lang was hij een van de voornaamste leiders der Hamburgsche Staatskerk, die echter niet verhinderden kon, dat het ongelooft steeds stouter in die Kerk het hoofd opstak. Menigen doet nu de vraag, wat zal er van de Hamburgsche Kerk worden?

In de laatste Synode in het voorjaar gehouden, kwam de zaak-Heldjorn ter sprake. Heldjorn, een ultra modern predikant, was als herder en leeraar der Evangelische kerk van Hamburg bevestigd, trots de vele ernstige protesten, die daartegen van geloovige zijde ingebracht waren. Door de Synode werd eene commissie benoemd, welke over den kerkelijken toestand beradingsagen en voorstellen tot „reform“ doen zou. De modernen hadden in die Synode de meerderheid, en toch werd de commissie aangesteld uit een gelijk getal modernen en orthodoxen. Slechts eenmaal is die commissie vergaderd geweest, en wel onder leiding van den overleden Dr. Burchard. Van weerszijden sprak men onomwonden zijn gevoelen uit: Dr. Burchard betoogde, dat door de December-Synode van 1878 vastgesteld werd, dat de Hamburgsche Evangelische Kerk op den grondslag der Lutherische belijdenis staat en dat daarom onbepaalde levensvrijheid in die Kerk niet kan geduld worden. Maar de vergadering bracht zelfs geen begin van oplossing van het kerkelijk vraagstuk.

Daarna zijn de drie „Kapellengemeenten“, of parochiën, opgetreden met de verklaring, dat zij, nadat de predikant Heldjorn was bevestigd, niet meer solidair wilden zijn met de predikanten der Hamburgsche kerk; dat zij voortaan bij ambtelijke handelingen sich niet meer zouden houden aan de ordeningen dier kerk; dat zij hare ambtelijke handelingen in eigene kerkböcken zouden optekenen; dat zij die handelingszonden optekenen; dat zij die handelingszonden volvoeren zonder hietoe, gelijk dmsver, eerst gemachtigd te zijn. De Kapellengemeenten verklaarden ook, dat zij tot de Evangelische-Lutherische kerk van Hamburg behooren en sich daaruit niet zouden laten dirigen. Maar evenzeer wilden zij sich niet onderwerpen aan de regelingen door het kerkbestuur gemaakt.

Van Orthodoxe zijde beweert men, dat dit optreden der Kapellengemeenten voorbarig was; men had moeten afwachten wat de commissie door de Synode zou tot stand brengen. Het kerkbestuur en ook de gestorven Burgemeester poogden nu de Kapellengemeenten tot geboortsaambied van het kerkbestuur terug te brengen. Doch het is niet gelukt. Men durfde het toen niet aan, de predikanten dier Kapellengemeenten af te zetten. Al werd beloofd, dat een zaak Heydorn niet meer in Hamburg zou plaats hebben; het blijft niet. In den grond der zaak zijn de Kapellengemeenten zegevierend uit den strijd gekomen; het kerkbestuur waagde het niet, de door haar rite volbrachte ambtelijke handelingen ongelukkig te verklaren.

Ook de „Gemeinschaftsbeweging“ in Hamburg doolteet een crisis. Velen, die met den kerkelijken toestand niet tevreden zijn, slosten sich als een „Gemeinschaft“ aaneen. Eerst stond die gemeenschap onder leiding van den predikant Röschmann, tegenwoordig onder die van pastor Rubinowitch. Velen der Gemeenschapsleden zijn met de prediking en het optreden van laatstgenoemden niet ingenomen. Zij scheidden sich af en gingen afzonderlijk vergaderen. Dat dit bevorderlijk is voor den bloei der Gemeenschapsbeweging, is te begripen.

Gemengd Nieuws.

De Synagoge te Kapernaum. In het *Journal de Genève* deelt professor Lucien de Gautier mede, dat men aan de oevers van het meer van Tiberias, te Tell Hoem, waar men vermoedt dat het oude Kapernaum heeft gelegen, de betrekkelijk in goeden staat gebleven overblijfselen heeft gevonden van een zeer schoone en bijna wederig gebouwde synagoge. Het schijnt, dat dit gebouw door een aardbeving is verwoest; de muren en zuilen zijn omver geworpen, maar al de bouwstoffen liggen nog op hun plaats, en zijn zoo gaaf, dat men aan een volkomen wederopbouw zou kunnen gaan denken. De onderdelen van de bouwde wijsen als vermoedelijken datum aan de eerste tijden van het Romeinse keizerrijk. De treden van het bordes, dat naar den ingang leidt, zijn nog volmaakt onbeschadigd. Wij mogen de veronderstelling wagen“, zegt Prof. Gautier, dat dese treden voor ongeveer negentien eeuwen door Jesus en zijn leerlingen zijn beklommen“. Inderdaad, de te Tell Hoem teruggevonden synagoge schijnt die te zijn, van welke de Evangelien (Marc. 1: 23—27; Luc. 7: 1—10) melding maken en die de Romeinse hoofdman van het garnizoen aldaar op zijn kosten heeft laten bouwen.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

HET GOEDE DEEL.

XXVII.

WAT DE TIJD BRACHT.

De tijden gingen en met de nieuwe kwam groote verandering, die zeker veelal geen verbetering was.

De dertigjarige oorlog had nu heel Duitschland in vuur en vlam gezet. De Roomsche machten beproefden al het mogelijke om het Protestantisme te smieten en hun eigen gesag te vergrooten. De vorsten en volken die de Hervorming waren trouw gebleven, werden sich met alle macht tegen hun belagers. 'tWerd algemeene krijg tusschen de burgers van hetzelfde land, en niemand gaf kamp. De koning van het toen machtige Denemarke, kwam zijn bedrigen, Protestantschen geloofgenooten te hulp, doch moest het afleggen tegen de Keizerlijk Beiersche troepen, onder veldheeren als Wallenstein en Tilly.

Ontzettende gruwelen werden in desen oorlog gepleegd. Bekend is het „bloedbad van Maagdenburg“, aangericht door Tilly. Ware de edele koning van Zweden, Gustaaf Adolf, niet eindelijk ter hulp geseind, dan zouden Gereformeerden en Lutherischen menschelikerwijs uit heel Duitschland zijn gejaagd. Maar God verwekte hem als redder, al offerde hij voor de goede zaak in 1632 bij Lützen zijn leven.

In datzelfde jaar overleed te Menta een andere vorst, dien we reeds vroeger leerden kennen. 'tWas Frederik V, de keurvorst van de Palts. Slechts 36 jaar was hij oud, toen hij zijn leven, zoo rijk aan wijseling en teleurstelling, besloot.

Teleurstelling, — wel mocht hij daarvan spreken en sich de woorden van den psalmdichter herinneren:

Vest op prinszen geen betrouwen, Zoudt ge uw hoop op menschen bouwen?

Zijn schoonvader, Jacobus van Engeland, had hem in de steek gelaten. Zijn geloofgenooten onder de Duitsehe vorsten hadden toezien, toen hem zijn land werd ontrouwd. Slechts enkelen hadden voor hem het zwaard getrokken, doch se bleken tegeer de overmacht niet bestand. Spijt al zijn pogen, had koning Frederik zijn Palts verloren en tegelijk zijn waardigheid van keurvorst. En hij die eens de koningskroon had gedragen, was uit heel zijn gebied ontzet, en zag nu zijn vijanden heerschen.

Voor vele trouwe dienaars des Heeren in de Palts waren nu kwade dagen aangebroken. Was de Palts al reeds bijna een eeuw door het licht der Hervorming bestraald geweest, nu had zij, inplaats van een Gereformeerden Roomschen vorst, een Maximilian van Beieren was vast besloten, dat het Pausdom weer heerschen zou. Welke middelen dienen moesten om het soover te brengen, hoorden we reeds. 'tWas of geloof of vaderland prijgven — en menigen deed liever het eerste dan het laatste. Vele anderen, die de waardigheid trouw bleven, moesten binnen een bepaalden tijd de Palts verlat